

D'Aloude historie van
het kanaal Mark-Uliet

Rollenspel ter
herinnering aan
een dag, waarvan
in 1551 niemand
had kunnen dromen...

10 oktober 1978
Start - Aanleg
Mark-Uliet-kanaal

D'Aloude historie van
het kanaal Mark-Vliet

rollenspel door Frans Wetzels
voorlichter gemeente Roosendaal en Nispen
Productie: Arie de Leeuw, directeur gemeentelijke M.A.V.O.
de Roosenborch, Roosendaal
Regie: Arie de Leeuw en Frans Wetzels.

De rollen worden gespeeld door leerlingen van de gemeentelijke
M.A.V.O. de Roosenborch.

De verteller is : Arie de Leeuw.

De rollen en hun spelers in volgorde van opkomst:

De Middeleeuwen : Jos van Loenhout
De Sluis Bovensas : Madeleine de Geus
De Sluis Benedensas : Karin Bogaarts
De Kempenaar : Kees van Ham
De Schipper : Dennis Havenaar
De Jaren twintig : Jolanda Matheusen
De Crisisjaren : Jos van Nieuwenhuizen
De Jaren vijftig : Helen Schouten
De Jaren zestig : Ingrid Bouterse.

film--dia's--geluid : Frans Wetzels.

Ter herinnering aan deze dag wordt deze tekst aangeboden
aan de genodigden, door de gemeente Roosendaal en Nispen.

Tekst

Verteller:

Als in een grijze mist
duikt uit de loop van eeuwen
d'istorie op van deze waterweg:
D'aloude Vliet.
En in 't verschiet
zien wij vandaag, hoe Roosendaal
na ruim 400 jaren
met grote schepen wederom
kan worden aangevaren.
Maar eerder al, vergeet het niet,
was er nog in de middeleeuwen,
een open waterweg tussen de Mark
en d'Roosendaalse Vliet---

De Middeleeuwen:

Toen landbouw nog de streek beheerste
en middeleeuwen het landschap was,
toen bouwden meesters watermolens
en dijkte men, om 't land gewin,
in 1551 het Heerjansland tot polder in.
En na nog eens zo'n vijftig jaren,
't jaartal was toen 1605
ging men het water in 't Oud Prinsenland te lijf.
Twee nieuwe polders en nieuw land
de trots van toendertijdse werken.
Maar Roosendaal zou weldra merken
dat de scheepvaartweg, die overbleef om nièt,
(de Roosendaals' en Steenbergs' Vliet),
wel zéér gebrekkig was:
te smal; te veel verval
En sluizen: het beneden- en het bovensas---

Sluis Bovensas :

Ik ben een sluis, mijn naam is Bovensas.
En ik lig op de as, zo midden in het land,
van het Vlietse boven- en benedenpand.
Het bovenpand, de Roosendaalse Vliet
kan zonder mij niet
stromen in 't benedenpand,
want hoe ik het reil of zeil,
het bovenpand is 20 centimeter boven 't Amsterdamse Peil,
terwijl daarginds, in 't benedenpand
gemeten wordt een vier maal hoger waterstand.
Van wal tot wal ben ik slechts acht meter breed
terwijl mijn dorpel wel twee meter meet.
Maar boven dorpel en d'oppervlakte van de Vliet
hààl ik de twee meter dertig niet---

Sluis Benedensas:

Ik ben de sluis benedensas
ik schut de schepen en het water waterpas
tussen het Vliets benedenpand
gedoopt: Steenbergse Vliet,
en eeuwen rustloos stromend door 't land,
en aan de andre kant! 't Volkerak,
dat grif mijn schepen overneemt
als in mijn deuren 't water is gezakt.
Ik ben wat klein, en laat de schepen slechts
achter meters tussen de wallen
terwijl ik met mijn diepste punt van
twee meter en twintig centimeter
géén sluisje ben om òp te vallen!
Maar ik doe, al iarenlang,
tesamen met 't bovensas, mijn best!
Aan 't handelen der overheden
laten wij graag de rest---

De Kempenaar:

Ik ben een schip van 't type Kempenaar,
het is niet zò , dat ik De Vliet niêt graag bevaar!
Maar tors ik vòl, mijn zes-maal-honderd-tonnen-zware-last,
dan raak ik op de dorpels van de sluizen vast.
Een maximaal gewicht van slechts vijfhonderd tonnen
breng ik voorzichtig varend naar de stad,
zodat mijn schipper, nu al zoveel jaren,
veel lege ruimte overhad.
Een waterweg van slechts vijfhonderd ton
is uit de tijd.
Wat vroeger wellicht nog wel kon,
kan men hier nu onderhand vergeten ,
want een schipper die vààrt om de poen,
moet van zijn schepen kunnen éten----

De Schipper:

Als ik dan met mijn Kempenaar,
via de Vliet weer naar 't Roosendaalse vaar,
dan torst mijn schuit een wanlading van twee maal tien procenten
Maar ik moet van het vàren leven!
Dus : onrendabel zijn, dat kost mij centen.
Liever vaar ik daarom niêt
op de Roosendaalse Vliet.
Het duurt te lang, het is te duur
en als ik onrendabel varen blijf,
worden de pruimen weldra zuur.
Ik wil, zoals overal elders in dit land,
met 1350 tonnen over het Vlietse
boven- en benedenpand,
ik wil een recht kanaal,
dat is je DAT
tussen de Vliet van Roosendaal
en de Mark bij Stampersgat !

De Verteller:

Wél een vaarweg, maar een slechte,
was wat Roosendaal dan,
na de nieuwe polders restte.
Het spreekt vanzelf, dat deze stad
geen vrede met de toestand had
en al in negentienhonderd-elf
werd zonder veel verhaàl,
een plan gemaakt, voor een verbinding
tussen Vliet en Mark: een nièuw kanaal.
Dat plan hield in,
dat deze waterweg zou lopen
door het polderland Nieuw Gastel,
maar dàt plan bleek niet te verkopen
en 't eerste plan kanaal-Mark-Vliet
haalde, helààs, de eindstreep niet !

De jaren twintig:

Maar Roosendaal, een stad in groei,
bleef streven toch naar beter water,
en zo kwam, dertien jaren later
in '24 om precies te zijn,
een nieuw plan langs een oude lijn:
een kanaal door 't Gastels Polderriet !
Van de Mark bij Stampersgat,
rechtstreeks naar de Roosendaalse Vliet.
Maar opnieuw ging er veel tijd verloren
en zou men lange tijd
van deze plannen niets meer horen ---

De Crisisjaren:

De crisistijd bracht ook in deze streken
veel werkloosheid mee
en al de goede tijden leken
voorgoed voorbij.

Hoe het ook zij :

't provinciaal bestuur
steld' een commissie in
die, als pril begin,
tot taak kreeg
spoedig werk te maken
van 't Mark-Vlietkanaal
maar andermaal kostte de aanleg tijd
want, tot veler spijt,
werd, om een verzoek te staven,
het nieuw kanaal niet zondermeer gegraven!
Afwatering en watermààk
werden nieuwe begrippen in deze zaak.

In 1934 lag daar dat aangepaste plan
maar ook dit bleek nog te klein,
het hele plan van alle West-Noord Brabants water,
dat zou de opzet moeten zijn.

Tenslotte na nog een commissie--het was toen
'38, met permissie !

zei óók de minister van verkeer:

Dit plan gaat door, ik leg het niet meer naast me neer,
en bovendien, zei hij, en iedereen was zeer content:
ik betaal de aanlegkosten tot een maximum
van drie-en-dertig komma drie procent.

Het uiteindelijke plan kreeg toen een goed advies:

Snel nu graven, was, alom, het advies.

Maar wederòm kon men nog niet beginnen,
want de Duitsers vielen, òók West-Brabant binnen---

Verteller:

Donkre jaren volgden voor het Brabants Land
Ook Roosendaal werd niet gespaard voor d'oorlogsbrand.
Men rouwde om het vele leed
dat de bezetter bracht
en vier, vijf jaren lang,
werd aan 't kanaal niet meer gedacht.
Maar ook West-Brabant werd bevrijd
uw baadde in het nieuwe licht,
we leefden in de nieuwe tijd,
en stad en streek kregen een nieuw gezicht---

De Jaren Vijftig:

Het plan was oud,
de tijd was nieuw,
men zag nog schèrp de toekomst niet
Op een wat strakker zicht daarop
wachtte nu al zoveel jaren
het kanalenplan van Mark en Vliet.
Eerst moest er antwoord komen op veel vragen:
Waar kunt het Schelde-Rijn-tracé ?
en waar de rijksweg zeventien ?
wat te doen na watersnood ? en wat te doen
met Deltaplan ? werd veel gehoord in deze jaren.
Naar toch, in '57, kon de regering zeggen:
er zijn geen hindernissen meer
om het kanaal tenslotte aan te leggen.
Wel moest het plan, der actualiteiten wille,
op punten worden aangepast
en werken alvast worden uitgevoerd !
West-Brabant en ook Roosendaal
hadden, zo leek het wel,
tenslotte gòèd geboerd.
'Noord Brabant in het Nieuwe Westen"
was de titel van een studie vol gezag
en zij gaf aan, wat 't West-Brabants land,
dat in Maas-Rijn- en Scheldedelta lag,
voor de toekomst
te verwachten had.
Uit deze studie bleek toen zonneklaar:
het Mark-Vliet kanaal, dàt moet nu !
En Roosendaal stond zelfs zò sterk,
dat de provincie meebetaalde aan het
voorbereidend werk.

De Jaren Zestig :

Gedeputeerde Staten hadden "ja" gezegd.
Toen hebben zij het plan
voor het kanaal van Mark naar Vliet,
ter beoordeling aan de Staten voorgelegd.
Die zeiden "Ja" en Roosendaal riep vlot hoera !
En ook de Roosendaalse Raad was in zijn sas
en besloot het Roosendaalse aandeel
te betalen uit de gemeentelijke kas.
Een goede infrastructurele waterweg,
die Roosendaal al in de middeleeuwen had verloren,
zou thans, in volle glorie
feestlijk worden herboren.
Maar ho ! Het zo gewenst kanaal
bleek in de loop der tijd opnieuw een fabel,
steeds weer kwam er een kinkel in de kabel.
En wat de stad ook deed om 't getij opnieuw te keren,
't langverwacht kanaal moest men toch, keer op keer, ontbéren !

Verteller:

Een spel van nièt en wél,
vaak op het schep zelfs van de snede,
soms diplomatiek, soms leek het wel een bede,
de ene keer weer hoop,
de andere keer chagrijn:
zo trok de tijd aan Roosendaal voorbij .
Maar de stad liet zich niet kisten
en steeds weer wisten
bestuurders de overheden aan te tonen
dat 't berucht kanaal er nu eind'lijk hoort te komen

Vier eeuwen had de stad
geen goede waterweg gehad,
naar hier en nu
vandaag op deze dag,
hijst Roosendaal, hijst heel de streek de vlag
't kanaal gaat er dan eind'lijk komen.
Wie had dat in 1551
kunnen dromen.